

ÜLKEMİZDE HUSUSİ VE ADLİ OTOPSİLER İLE İLGİLİ YASAL KOŞULLAR

Yard.Doç(Ü.Doç)Dr.Erdem Akkay*

Bilindiği gibi, otopsi (auto-opsis) yapmak düşüncesi, insanların zihinlerinde çok eskiden beri yer almıştır. Bu düşünce, hiç şüphesiz insanlardaki araştırma ve merak hissinden doğmuştur. Fakat, gerek ilmi araştırma, gerekse adli zaruretler amacıyla otopsi yapılabilmesi, çok uzun yıllar sonunda gerçekleşmiştir.

Her ülkede olduğu gibi, ülkemizde de otopsi yapılabilmesi hukuki, tıbbi ve dini bir takım değerlere bağlı kalmıştır.

Ülkemizdeki otopsi ile ilgili olumlu aşamalar incelendiğinde, adli-tıbbi olaylara ait ilk hukuki hükümlerin, Osmanlı İmparatorluğu devrinde, 1840 tarihinde kabul edilen ve ilk ceza kanunumuz sayılan "Ceza Kanunname-i Humayunu"nda görülmektedir. Daha sonra, 1851 tarihli "Kanun-u Cedit" kabul edilmiş, bu kanun da bir süre yürürlükte kaldıktan sonra, yetersiz görülerek, ceza kanunu üzerinde yeniden çalışmalar yapılmış ve netice de ikinci Ceza Kanunu'muz olan "Ceza Kanunname-i Humayunu" 1858 de kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Hernekadar, bu ikinci kanun, çağın gerçeklerine ve günün ihtiyaçlarına daha uygun hazırlanmış ise de, o devirde dini hukukun tamamen dışına çıkılması imkansız olduğundan, kanun içinde şeriat hükümlerine de yer verilmiştir. (Şehsuvaroğlu ve Özen, 1974).

Bu süre içinde, ülkemizde ilk otopsinin, 1841 tarihinde, Sultan Abdülmecit'in hristiyan ölülelerinin disseke edilmesine izin veren Ferman-ı alî'si üzerine; Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'nin kuruluş ve yönetiminde de katkısı olan, Muallim-i evvel, Avusturyalı Dr.C.A.Bernard tarafından, inşaattan düşüp ölen bir işçinin cesedi üzerinde yapıldığı; Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane öğrencilerinin de çalışmaları izlediği bildirilmiştir. Bu tarihlerde, her vak'ada olmamakla beraber, müslüman olmayanların cesetleri üzerinde otopsiler yapılmıştır. (Gök ve Özen, 1982.)

Adli otopsi ise, kanunlarımıza daha geç girmiştir.

İlk usul kanunumuz, 5 Recep 1296/1879 tarihli "Muhakemat-ı Cezaiye-i Kanun-u Muvakkatı" olmuştur.

Bu kanun'un 40. maddesinde, adli olayların her nev'inde bilirkişilik müessesesinin tatbik olunabileceği, 41. maddesinde de, travmatik veya şüpheli ölümler karşısında, cesede otopsi yapılabileceği açıkça belirtilmiştir. (Şehsuvaroğlu ve Özen, 1974.)

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılması ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla, otopsi mevzuatı da, tekrar yeni kanunlarla düzenlenmiştir. Bugün ülkemizde iki maksatla otopsi yapılmaktadır.

1. Hususi Otopsi

2. Adli Otopsi

Hususi Otopsi: Ölmüş olanın vasiyeti veya ölünün akrabaları tarafından istenmesi üzerine, ölümün gerçek sebebini meydana çıkartmak için yapılan otopsidir. Keza, hususi otopsi, meşhur bir kişinin bir organını hatıra olarak saklamak amacıyla da yapılabilmektedir. Meselâ, Fransa'da Emil Zola'nın kalbi, Anatole France'ın beyni, bu maksatla yapılan otopside alınmış ve muhafaza edilmiştir. (Kamay, B, 1959). Ülkemizde bu maksatla hiç otopsi yapılmamıştır. Bilimsel amaçlarla otopsi yapılması da hususi otopsidir. Fakat, hastahanelerde, Patolojik Anatomu Anabilim Dallarında ve Enstitülerinde bilimsel amaçlarla ve öğretim için otopsi yapılması bazı şartlara bağlıdır.

* İstanbul Tıp Fakültesi, Adli Tıp Anabilim Dalı, Öğ.Üyesi.

Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 70. maddesine göre "sarı ve salgın hastalıktan vefat eylediği zan ve şüphe edilen eshas üzerinde ilgili tabip tarafından lüzum gösterildiği takdirde" veya adli makamların yazılı veyahut sözlü istekleri üzerine, CMUK'un 79. maddesindeki esaslar çerçevesinde sahibinin rızası olmadan da otopsi yapılabilir. (Demirel N. ve arkadaşları, 1963).

Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliği'nin, 98. maddesine göre de "Hastahanelerde ölenlere, tıbbi lüzum görüldüğü takdirde, sahibinin izni alınmak şartıyla otopsi yapılabilir. (Y.T.K.İ.Y. Resmi Gazete'de ilanı 26.11.1973, sayı 14724). Ölünün akrabaları izin vermezlerse, otopsi yapılmamalıdır.

Adli Otopsi: Ölülerin adli muayenesi ve adli otopsiler de bazı kanuni hükümlere göre yapılmaktadır. Bu hükümler, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 72., 79., 80., 81. ve 83. maddelerinde açıklanmaktadır (Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, 1956).

Adli muayene, hakim veya Cumhuriyet Savcısı tarafından yapılır. Bu muayenede hekim de bulunur. (CMUK'nun 79. maddesi.)

Adli otopsi ise, "Hakim ve tehirinde mazarrat umulan hallerde Cumhuriyet Müddeumüşisi huzurunda birisi adli tabip olmak şartıyla iki hekim tarafından yapılır.

Zaruret halinde bu ameliye bir hekim tarafından da yapılabilir" (CMUK'un 79. maddesi.).

"Ancak, otopsiyi öleni son hastalığında tedavi eden hekime yaptırmak memnudur. Bununla beraber, müdavi hekim hastalığın seyri hakkında bilgi vermek üzere otopside hazır bulunmağa davet olunabilir" (CMUK'un 79. maddesi).

Otopsi yapılması gerekli görülmüşse, otopside evvel "ölünün hüviyeti her surette ve bilhassa kendisini tanıyanlara gösterilerek bilgilerine müracaat olunarak tayin olunur ve elde edilmiş bir maznun varsa ölü tanınmak üzere ona da gösterilir" (CMUK'nun 80. maddesi). Otopsiye başlanırken bilirkişilere yemin ettirilir (CMUK'nun 72. maddesi). Hekimler diplomalarını alırken yemin etmiş olduklarından çoğu kez, yeminleri hatırlatılmakla yetinilir.

Adli otopsilerde, "Otopsi ölünün hali müsait oldukça mutlak baş, göğüs ve karın'nın açılmasını icap ettirir" (CMUK'nun 81. maddesi.)

Yeni doğmuş çocuk ölüsünün otopsi ise, CMUK'nun 82. maddesindeki hükümler göz önüne alınarak yapılmaktadır. "Yeni doğmuş bir çocuk ölüsünün açılmasında yapılacak fenni tetkikler, bilhassa doğumu müteakip, yahut doğum esnasında yaşayıp yaşamadığını ve vaktinde doğup doğmadığını yahut vakitsiz doğmuşsa yaşayabilecek bir halde olup olmadığını tayine matuf olur" (CMUK'nun 82. maddesi).

Bazı durumlarda (mezar açma), gömülen ölünün muayenesi ve otopsi yapılmasına lüzum görülmektedir. Bu "takdirde ölünün mezardan çıkarılmasına müsaade olunur." (CMUK'nun 79/4 maddesi).

Görüldüğü gibi, gerek hususi, gerekse adli otopsilerin yapılabilmesi, bir takım koşullara bağlı kalmakta ve hekimin de, bu koşulları içeren kanun maddelerindeki hususları yerine getirmesi görevleri dahilinde olmaktadır.

Özet: Hususi ve adli otopsilerle ilgili kanuni koşullara değinilmiştir.

KAYNAKLAR

- Demirel N. ve arkadaşları: Sağlık Mevzuatımız, Hamle Matbaası, İstanbul, (1963).
- Gök, Ş.: Adli Tıp, 4. Baskı, İstanbul (1980).

- Gök, Ş., Özen, H.Cahit.: Adli Tıbbın Tarihçesi ve Teşkilatlanması, Nazım Terzioğlu Matematik Araştırma Merkezi Baskı Atölyesi, İstanbul, (1982).
- Kamay, B.: Adli Tıp, Cilt I (üçüncü baskı) Ankara, (1959).
- Özen, H.C.: Kısa Adli Tıp Ders Kitabı, İstanbul (1983).
- Özen, H.C., Sözen, H.: Adli Tıp ve Toksikoloji, İstanbul 1971.
- Özürel, A.: Adli Tıp, Ankara, (1979).
- Şehsuvaroğlu, Bedi.N., Özen, H.C.: Dünyada ve Yurdumuzda Adli Tıbbın Tarihçesi ve Gelişmesi, Sermet Matbaası, İstanbul (1974).